№ 106 ՆՐԵՔՇԱԲԲ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 19 1889 ՆՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 19 № 106

ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։ Առանձին համարները 7 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—կովկասեան ցուցահանդէս. Նամակ Աղդաշից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Քաղաքական լրտեսներ. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Դարդամահ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Մենք ասեցինք արդէն որ նոր բացված Կովկասեան Գիւղատնտեսական ցուցահանդէսը իր սաքը ու կարգով բաւական լաւ տպաւորութիւն է անում այցելողի վրա։ Այժմ կը սկսենք նկարագրել այդ ցուցահանդէսը և կը սկսենք նրա արտաքին տեսքից ու բաժինների դասաւորութիւնից։

Նախ պէտք է մի քանի խօսք ասենք ցուցահանդէսի շինութիւնների արտաքին տեսքի և ճարտարապետութեան մասին։

Գլխաւոր շինութիւնը, որը նալի ձևով է շինված, փայտեայ մի շինութիւն է, ինչպէս ցուցահանդէսի բոլոր միւս շինութիւններն ու պավիլիօնները։ Գլխաւոր շինութեան ճարտարապետութիւնը բաւական անշնորհ է։ Համեմատաբար յած շինութիւնը ծածկված է ծանր ու անշնորհ ահագին կլոր գմբէթներով, ամբողջ շինութիւնը տախտակներով և ոչ թէ թիթեղով է ծածկված, այնպէս որ եթէ անձրև գայ, ջուրը կը թափվի սրահների մէջ և կը փչացնի բոլոր հանդէս դրված իրեղէնները։ Բայց իրեղէնները լաւ դասաւորված ու սարքված են, իսկ սրահները ներսից ճաշակով զարդարված։ Այդ գլխաւոր, նալի ձև ունեցող շինութիւնը պարունակում է իր մէջ հետևեալ բաժինները. 1) շերամապահութիւն ու մետաքսագործութիւն, 2) երկրագործութիւն, 3) գինեգործութիւն, 4) այգեգործութիւն, 5) արհեստաւորաց դպրոցների արդիւնքներ, 6) հանքային բաժին, 7) գործարանական և տնային արդիւնագործութիւն, 8) ձկնորսութիւն և 9) անտառային բաժին։

Այդ ցուցահանդէսի հրապարակի վրա, գլխաւոր շինութեան դիմաց մի պարտէզ և գեղեցիկ ծաղկոց է զարգացրած, երեք հատ ֆօնտաններով և այդ պարտէզը երեկոյեան էլէկտրականութեամբ է լուսաւորվում։ Առանձին պավիլիօնում ածում է զինուորական երաժշտութիւնը և ամբողջ տարածութեան վրա ցրված են հետևեալ պավիլիօնները. Աղէլխանովի և ընկ. կաշուագործարանի պավիլիօնը, Ծուրինովի քիմիական կամ դեղագործական հիմնարկութեան պավիլիօնը, Սարաջեվի օղելից խմիչքների պավիլիօնը, Ջորջաձէի գինիների պավիլիօնը, որը տակառի ձևով է շինված, ռուսաց բարեգործական ընկերութեան դպրոցների ձեռագործների պավիլիօնը, Բորժոմի կալուածների անտառային պավիլիօնը, Ըէնկվիստի երկաթագործարանի և Բագուի նաւթագործների պավիլիօնները, Կուչինբախի պանրագործարանի պավիլիօնը, Ծինանդալի պետական կալուածների գինիների պավիլիօնը, մեծ սրահը որի մէջ դետեղված է բուֆէտը, Կօտրինիի և Ալիվիցկու կառքերի պավիլիօնները, Շաղինովի գիւղատնտեսական ֆերման, օտարազգի արդիւնաբերողների և գործարանատէրերի բաւական մեծ շինութիւնը, վերջապէս մի երկայն և ընդարձակ սրահ, որտեղ դետեղել են երկրագործական մեքենաներն ու գործիքները և նմանապէս կաթնային և պանրագործական բաժինը։

Բացի սրանից ցուցահանդէսի հրապարակի վըրա, տեղ տեղ երևում են փոքրիկ կիօսկներ, ինչպէս Ֆրանսիացի քաղցրեղէն—ծախողների, Երևանեան նահանգի միրգ ծախողների, ծխախոտագործների, գարեջրի գործարանների, ալիւրի գործարանի և այլ այդ տեսակ մանր կիօսկներ....

Ինչպէս մեր Կովկասեան ամբողջ ցուցահանդէսը կարելի էր բաժանել հետևեալ հինգ գլխաւոր խմբերի.

1) Երկրի հում նիւթերն ու բնական բերքերը.

2) Տեղական գործարանների, արհեստանոցների և տնային արդիւնաբերութիւնները.

3) Արհեստաւորաց երկու սեռի դպրոցների և առհասարակ դպրոցական մասը.

4) Մեր երկրում դետեղված օտարազգի արդիւնաբերողների և գործարանատէրերի բաժինը.

5) Ուրիշ երկիրներից պրօպագանդայի համար մեզ մօտ բերված երկրագործական և գիւղատնտեսական մեքենաների ու գործիքների բաժինը։

Ահա ամբողջ ցուցահանդէսը։ Հետևեալ անգամները կաշխատենք աւելի մանրամասնաբար խօսել ցուցահանդէսի այդ գլխաւոր բաժինների մասին։

Գ. Ա.

ՆԱՄԱԿ ԱՂԴԱՇԻՑ

Օգոստոսի 31-ին

Արէշի գաւառում գիւղատնտեսական արդիւնաբեր ճիւղերից, եթէ չասենք գլխաւորը, շերամապահութիւնն է և ինչպէս նկատվում է, քանի տարիներ դադարելուց յետոյ, վերջերումս ժողովուրդը կրկին սկսել է մեծ ջերմեռանդութեամբ պարապել արդիւնաբերութեան այս ճիւղով։ Համարեա թէ ամեն տան տեղային ժողովրդից, և մինչև իսկ զանազան տեղերից եկած շերամապահները և կամ տեղիս առևտրականները՝ բոլորն էլ պարապում են շերամապահութեամբ։ Բայց չը նայած ժողովրդի աշխատանքին և այս տարվայ բերքին, չէ կարելի ասել, որ այս գիւղատնտեսական ճիւղը օրից օր տարածվի մեր ժողովրդի մէջ, քանի որ այստեղ շերամի սերմը ստացվում էր այնպիսի մարդկերանցից, որոնք իրանք համարեա թէ ոչինչ հասկացողութիւն չունեն շերամի գործում։ Սերմը պատրաստում են կամ իրանք գիւղացիք իրանց համար, կամ առնում են Աղդաշում սերմ պատրաստող մի քանի առևտրականներից և կամ իրանց երևելի շերամապահ համարող եկողներից։ Առաջինները պատրաստում են ամենաանկանօն կերպով մի քանի պուտ շերամի սերմ ժողովրդին բաժանելու համար, լինի սերմը հիւանդ՝ այդ փոյթ չէ, միայն թէ նորա քանակութիւնը շատ լինի և փող դուրս գայ։ Թողնենք նրանց, որովհետև այսպիսինները դեռ ուշ կը հասկանան շերամի կանոնաւոր պահելու օգուտը։ Կան և այնպիսի մարդիք, որոնք իրանց գիտնական շերամապահ համարելով, բաժանում են գրվանքաներով ով է իմանում որտեղից բերած իբր թէ Իտալիայի և երևելի Ֆրանսիացի գիտնական Պաստեօրի մեթոդով պատրաստած սերմ։ Ի հարկէ այդ սերմի մէջ լինում է լաւ յաջողութեան սերմ, որը լաւ բերք է տալիս, և վասն էլ, որի որդները բոլորը կոտորվում են բարաշ անելու ժամանակը, չորրորդ քնից յետոյ, դցելով սերմ առնող և չորրորդ քնին հասցնող, առանց այն էլ, աղքատ առևտրականներին բաւական վնասի տակ։ Ահա երկու տարի է, որ մեզ մօտ սերմ են բերում իբր իրանց ձեռքով Պաստեօրի մեթոդայով պատրաստած և բաժանում են թէ Աղդաշում, թէ Գեօգչայի գաւառում առևտրականներին և թէ գիւղերի բնակիչներին։ Այդ սերմը համարվում է Իտալիայի ցելլուլէր և ծախվում է բաւական թանգ, ինչպէս ցելլուլէր սերմ, մսխալը 80 կոպէկով։ Այդ տեսակ սերմից առել էին մի քանի հմուտ շերամապահներ առևտրականներից և շատերը գիւղականներից այն մեծ յոյսով, որ պիտի մեծ օգուտ ստանան. բայց խեղճերը ոչ թէ օգուտ,

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԴԱՐԴԱՄԱՀ

Գ.

Ամեն բան պատրաստ էր. Սաթենիկը մօր միանման քարոզներին ականջ էր դնում մի լռութեամբ. բայց պահվում էր այնպէս, որ մայրը նրա արածի, նրա շարժողութիւնների մէջ տեսնում էր որ աղջիկը պատրաստվում է, հասկանում է թէ ինչ պիտի լինի ինքը։ Հէնց այդ էր Սալբու ցանկացածը. հասած աղջիկը չիմանալով պիտի պատրաստվի—ամուսին դառնալու։ Լաւ աղջիկն այն աղջիկն է, որ մարդու երեսին չէ նայում, որ ձկան պէս լուռ է մնում երբ խօսում են իր նշանադրութեան մասին և մի և նոյն ժամանակ լուռ ու մունջ պատրաստում է իր բաժինքը։

Սալբին սկսեց իր գործը։

Նա ունեւոր չէր։ Ամուսնու մահից յետոյ ապրում էր իր միակ որդու օգնութեամբ, որ կանոնաւոր կերպով ստանում էր նրանից. Կարապետը նրա մեծ որդին էր, որը շատ ժամանակից ի վեր Բագու էր լինում, այնքան կարօտ էր թողում Սալբուն, որ կարողանայ իր աշխատածը մի տեղ դնել ապագայի համար։ Ջանէսրութիւնը Սաթենիկի համար վատ ապագայ պիտի պատրաստէր. այժմեան ժամանակները թղամարդիկ են լաւ գին դնում, իսկ աղջկայ գինը կոտրված է, այնքան կոտրված, որ շատ մեծ գին չունեցող երիտասարդն էլ պահանջում է մեծ գին, որ ինքը համաձայնվի իր պէս մի աղջկայ հետ ապրելու։ Հէնց այդ պատճառով Սալբին մեծ մտատանջութեան մէջ էր։ Գիշերվայ կէսից մօտ նա կը դարթնէր և անկողնում պառկած կը մտածէր երկար ժամանակ, մինչև որ քունը կրկին կը մօտենար նրա աչքերին։ Դժուար ցաւ էր նրա ցաւը. մի մեծացած աղջկայ մայր էր, ինչ անէր որ մի կերպ ազատվէր այդ ահագին բեռից։ «Աղջիկ բերողի մէջքը կոտրվի», ասում են ամենք ամեն օր, ամեն ժամ և ինքը, Սալբին, անթիւ անգամ լսել է այդ խօսքերը։ Հիմա գիտէ որ իր մէջքը, սրպէս աղջիկ բերողի մէջք, պիտի կոտրվի։ Հէնց այդ աղջիկն էր, որ այդպէս ծանրացել էր տան վրա, չէր թողնում որ աչք բաց անեն, մի ուրախութիւն տեսնեն, մի սրտի կարօտ լրացնեն։ Ամեն ժամանակ հօ այդպէս չի մնայ, պէտք է, վերջապէս, ժամանակ է երեխայեն—այդպէս էր անուանում Կարապետին —բերել տալ և պսակել։ Կուրանայ մայրդ քեզ համար, Կարապետ։ Օտարութեան մէջ հալվում է, անում, աշխատում՝ թէ ինչ է, առաջ քրօջս պիտի տանից ճանապարհ դնեմ, յետոյ ինքս պըսակվեմ։ Սրտացաւ որդի, օրհնված եղբայր։ Աստուած, դու նրան շատ չը համարես խեղճ մօր համար. Սալբին անարժան է, մեղաւոր է, Աստուած արդարների բերանով լսէ նրա մշտական աղաչանքը, մի «հալալ ծծկեր» արժանացնէ Կարապետին, որ ինքը, Սալբին, խեղճ է, քիչ ուրախանայ, մխիթարվի։ Հեռու չէ այդ մխիթարութեան օրը. Սաթենիկի ժամանակն է. անցած Վարդավառի պասումն է լրացել նրա 13 տարին. պէտք է ճանապարհ դնել։ Աղջիկն ինչ է, մեծացնելն ինչ. փափախդ դարկիր աղջկան, թէ վայր չընկնէ, իմացիր որ ժամանակն է, տո՛ւր։ Այս խօսքերը սուրբ են, որովհետև մնացել են հին սուրբ ժամանակներից, երբ այնքան շատ սուրբեր էին բնակվում աշխարհի վրա։ Էհ՛ ամենք աղջիկը տանում է իր հետ շատ բան, բայց ինչ անես. փառք Աստուծու, տղայ էլ ունի, աղջկայ տարածից երկու անգամ աւել կը բերէ։ Այն ժամանակն էլ ինքը, Սալբին, կը պահանջէ ուրիշներից, ինչպէս այժմ իրանից են պահանջում. և ինչպէս կը պահանջէ,—կը լացցնէ, կը լացացնէ աղջկայ տիրոջը։ Չէ, ժամանակ է...

Պաշարված այս տեսակ մտքերով, Սալբին օրը լուսանալուն պէս սկսում էր պտոյտներ անել. այս ու այն տեղերում խօսք էր սկսում աղջիկ մարդու տալու մասին, նշանվելու երիտասարդների մասին։ Մի քանի անգամ էլ կիսատ-պռատ ակնարկներով առաջարկեց ծանօթ կանանց միջնորդ և բարեխօս լինել Սաթենիկի համար։

Եւ փեսան ուշ չը ճարվեց։ Մի օր եկան հարսնախօսներ, որոնք յայտնեցին թէ «սովդաքար» Վարդազարը ուզում է Սաթենիկին, լսելով որ նա տնարար է։ Բաժինք հարկաւոր չէ, Վարդազարին աղջիկն է հարկաւոր։ Տնարարութեան մասին էլ ինչ խօսք. Աստուծու տունը չէն մնայ, Սալբին հէնց այդպիսի փեսայ էր ուզում։

—Ջեզ մատաղ, ես ինչ ասեմ, դուք տեսէք, դարձաւ նա դէպի հարսնախօսները,—այս տունը այսպէս սարքողը, այսպէս պահող-պաշտողը ես չեմ, հողն իմ գլխին, այսուհետև ես ինչ կարող եմ անել, այսուհետև իմը գերեզմանն է։ Իմ երեխային Աստուած է գովել, ես ինչ ասեմ. դուք տեսէք, գովասանքն արէք ամեն տեղ։ Ոսկի մատնիք ունի։

Բանը գլուխ եկաւ։ փեսան միւս օրը եկաւ, տեսաւ իր պըքանչին և բացարձակ յայտնեց, որ Սաթենիկը իր ապրանքն է։ Ջոքանչը իր կողմից շնորհաւորեց, օրհնեց փեսային։ Շատ լաւ բաներ էր լսել փեսայի մասին, օրհնութեան արժանի էր։ Ասել էին թէ նա խմիչք չէ գործածում, լաւ փող ունի, աշխատաւոր է, հարիւրին կը խաղէ, բայց մէկից չի խաղայ, վերջապէս «շան մէջքից էլ փող հանել գիտէ»։ Թէև հասակով բաւական մեծ էր, մազերն արդէն սպիտակում էին, բայց այդ ոչինչ։ Հիմիկվայ ժամանակն ով է ջահել. և հիմիկվայ ջահէլներն ինչ են, որի պատումն է մի կոպէկի չափ իւղ մնացել. հիմիկվայ ջահէլները շատ խմելուց պառաւներ են, պառաւները իրանց միամտութիւնից ջահէլ։ Էլի այս պառաւ ջահէլների մէջ է սիրտ մնացել, այդ Սալբին գիտէր անձնական փորձով. օղորմի իրան, Մահտեսի-Մարտիրոսին։ Ասենք թէ, փեսայի մազերը սպիտակում են. բայց նա մենակ մարդ է, ոչ հայր ու մայր ունի, ոչ եղբայր. մենակ կը լինեն, նշանած նշանածին կը ճանաչէ միայն, միմեանց «ջան» կասեն, «ջան» կը լսեն։ Չէ, այդպիսի առնտուրին էլ ինչ «չէ» ասես։

Այդ օրվանից Սալբու տան մօտերքում ամեն օր մի տղայ էր ման գալիս, որ ծածուկ նայում էր Սալբու դրանը, լրտեսում էր։ Այդ տղային փեսան էր ուղարկում. դա պիտի տեսնէր թէ ինչ է անում Սաթենիկը, արդեօք չմտ է դուրս գալիս փողոցի դուռը, չմտ է պարապ ու անգործ ման գալիս։ Տղան փեսայի հօրաքրոջ որդին էր և իր տեսածները մի առ մի պատմում էր նրան։

Երևի մանկահասակ լրտեսը վատ բան չէր տեսնում. մի ամսից՝ յետոյ Սաթենիկի հարսանիքն էր։

Դ.

Հայրական տան հետ համեմատած մի մեծ տուն, հին ու նոր, պղնձի և այլ տեսակ ամանների մի մեծ քանակութիւն, տնային բազմաթիւ իրեր, զորգեր և ամեն տեսակ հարկաւոր և անհարկաւոր մանրունք,—ահա թէ ինչ տեսաւ Սաթենիկը, երբ իբրև նորահարս մտաւ իր նոր տունը։ Պակասութիւն չը կար, ինչպէս որ առհասարակ պակասութիւն քիչ է ունենում ամեն մի հին տուն. անցած-գնացած սերունդները աշխատել, պատրաստել էին, տուն էին դրել, տարիների ընթացքում մթերածը մի անսովոր խառնակութեան ձևով թողել էին մանրավաճառ Վարդազարին, որ իր տոհմի միակ արու ժառանգն էր։ Խառն ու փնթի թափված էին այդ բոլոր իրեղէնները. մի ամուրի, իր 38-ամեայ կեանքում չէր կարողացել կարգ, ներդաշնակութիւն հաստատել այդ անկարգ կոյտերի մէջ։ Սաթենիկն իսկոյն ձեռք տուեց այդ բոլորին, և մեծ փոփոխութիւններ մտան մանրավաճառի տունը, այնքան մեծ, որ նա սկզբում մնացել էր զարմացած, իսկ յետոյ հարկաւոր էր համարել ընդդի-

այլ մեծ վնաս են կրում, առաջինը նրանով, որ այդ սերմից դուրս եկած որդները համարեա բոլորը չորրորդ քնից յետոյ կոտորվում են և երկրորդը՝ նոքա վարակում են և ուրիշ տեսակ ցելիւլէր լաւ սերմից դուրս եկած որդներին։ Այդ տեղից պարզ երևում է, որ այդ պատրաստած սերմը անպէտք է։ Դատապարտելի է այդ տեսակ պարոնների վարմունքը, որովհետև նրանով առաջինը՝ ժողովուրդը մեծ նիւթական վնասի է ենթարկվում և երկրորդը՝ դէպի ցելիւլէր սերմը եղած մեծ հաւատը, որը ժողովուրդը փորձով տեսել է, սկսում է կորչել և այդ տեղից ծագում է մեծ հարուած նոր կենդանանալ սկսող շերամապահութեան։

***

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կիրակի, սեպտեմբերի 17-ին, հանդիսաւոր կերպով օծվեց Թիֆլիսի մօտ գտնվող, Շավ-Նաբաթ ուխտատեղի այն չքեղ զանգակատունը, որը այս օրերս իր հաշւով կառուցել է պ. Գրիգոր Բայանդուրեան, ծախսելով մինչև չորս հազար րուբլի փող։ Օծմանը ներկայ էր Թիֆլիսի թեմի սրբազան առաջնորդ Արիստակէս Սեդրակեան, մի վարդապետի և վեց քահանաների հետ. Ներկայ էր նոյնպէս ահագին բազմութիւն թէ Թիֆլիսից գնացած և թէ շրջակայ գիւղերից հաւաքված։ Հանդէսը վերջանալուց յետոյ, սրբազան առաջնորդը, յատուկ իր համար պատրաստած չքեղ վրանի տակ մի փոքրիկ նախաճաշիկ անելուց յետոյ, վերադարձաւ Թիֆլիս, իսկ միւս հոգևորականները ահագին ամբոխի հետ ճաշեցին միասին. ճաշը դարձեալ իր հաշւով պատրաստել էր պ. Բայանդուրեան։

—

Վանից մեզ գրում են որ այդ քաղաքից աքսորված հայերից չորս անձանց ներումն պիտի շնորհվի և Կ. Պոլսից հրաման է արդէն ստացված նրանց ազատելու։ Այդ անձինք հետևեալներն են. Մարկոս Նալթանեան, Միքայէլ Նալթանեան, Օդեան, և Բանոյեան։

—

«Հիւսիսային հեռագրական գործակալութիւնը» հետևեալ մանրամասնութիւններ է հաղորդում մեզ Օդէսայի հարիւրամեակի տօնախմբութեան մասին։ Սեպտեմբերի 14-ին Օդէսան տօնեց Դէրիբաս ծովապետի ձեռքով Թիւրքաց Խօջի-բէյ բերդի վերցնելը, որտեղ այժմ Օդէսա քաղաքն է կառուցված։ Դումայի դահլիճում սրբազան Նիկանոր մաղթանքներ կատարեց. ապա կայացաւ դումայի հանդիսաւոր նիստը, որին ներկայ գտնվելու համար հրաւիրված էին՝ զինուորական և քաղաքացիական իշխանութիւնների ներկայացուցիչները, պատուաւոր քաղաքացիք և Օդէսայում ապրող ծովապետ Դէրիբասի ժառանգները։ Բանալով նիստը քաղաքագլուխ Մարազլի դիմեց մի ճառով քաղաքապետին, խնդրելով որ ներկայացնէ Նորին Կայսերական Մեծութեանը օդէսացիների հաւատարիմ հպատակութեան զգացմունքները։ Ապա որոշվեց դնել դումայի դահլիճում Կատարինէ II-որդ Կայսրուհու և Դէրիբաս ծովապետի կենդանագիրները, բացի սրանից յաւիտենացնել քաղաքային պարտէզին և Օդէսայի հնագոյն դպրոցին Դէրիբասի անունը։ Քաղաքային դպրոցների աշակերտներին այդ օրը քաղցրեղէններ բաժանվեցան, և նրանց ընծայվեցան Օդէսայի հարիւրամեակի առիթով հրատարակված պատմական բրօշիւրներ։ Զօրքին ճաշկերոյթ տրվեց քաղաքի կողմից, մի և նոյն ժամանակ ժողովրդի համար կայացաւ զբօսանք, երաժշտութեամբ և հրավառութեամբ։ Ամբողջ քաղաքը զարդարված էր դրօշակներով։

—

«Արձագանք» շաբաթաթերթը հաղորդում է որ Ստոկհոլմի և Քրիստիանիայի արևելագէտների կոնգրէսներում մասնակցում էին վեց հայեր. Կարապետ Եզեան, Աբգար Յովհաննիսեան, Աբրահամ Ամիրխանեան, Նորայր Ն. Բիւզանդացի, Արշակ Թումայեան և Յարութիւն Նավրուզ-խան։ Այդ վեց հայերից ոչ մէկին չաջողվեց որ և է ճառ խօսել կամ զեկուցում անել հայերի մասին Ստոկհոլմի ժողովում, իսկ Քրիստիանիայի ժողովում աջողվեց միայն պ. Եզեանին խօսել հին հայոց գրականութեան մասին։

—

ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Յաճախ մեր աչքերով տեսած ենք այն նեղութիւնները, որ քաշում են ճանապարհորդները Հին-Նախիջեւան համնելիս։ Զանազան արգելքներ միշտ լինում են ճանապարհորդներին առաջ գնալու իրանց մտադրված տեղը և նրանք ստիպված մնում են քաղաքում գիշերելու. բայց ուր են իջևանում,—առհասարակ կեղտոտ քարվանսարաներում։ Լաւ է եթէ ճանապարհորդը ունենում է մի ծանօթ կամ բարեկամ և ահա նա գնում է նրա տունը։ Քաղաքումս չը կայ գէթ մի հիւրանոց, որը անհրաժեշտ է գաւառական քաղաքին։ Հարիւրաւոր մարդիկ Դաւրիժից, Ագուլիսից և ուրիշ շատ տեղերից գալիս են, մի մարդավայել օթևան չեն գտնում և անիծելով քաղաքը՝ անցնում հեռանում են։ Նախիջևանցի հարուստներից մի քանիս կարող կը լինէին հեշտութեամբ մի հիւրանոց կառուցանել և պահել մշտապէս. առաջինը՝ կը լինի մինչև անգամ, ներկայ պայմաններում մի տեսակ բարի և մարդասիրական գործ, երկրորդը՝ օգուտ նոյն իսկ իրանց գրպանին։ Մատչելի գներով մի հիւրանոց անհրաժեշտ է մեզանում. 5—6 սենեակներ եթէ լինեն, այդ էլ բաւական է օթևանին։ Քաղաքումս մի զբօսավայր բուլվար կայ, որի նմանը հազիւ կը գտնվի ամբողջ Անդրկովկասում իր բարձր բազմատեսակ ծառերով և ընդարձակութեամբ։ Բայց մէջը մի երկու կարգին նստարան չը կայ։ Մարդ զբօսնում է, յոգնում և չը գիտէ ուր նստել. ի հարկէ իւրաքանչիւր մարդ չէ կարող գիւղացու պէս պարզվել խոտերի վրա։ Քաղաքիս մի քանի փողոցներում գտնվող լապտերները երբէք չեն վառվում, թէք տարին մի անգամ, այդ էլ չը կայ։ Երևի լապտերները տնկված են ի տես ամենեցուն, «թամաշայի» համար։»

—

Կովկասեան ցուցահանդէսի բացման առաջին երեք օրերը հասարակութիւնը ընդհանրապէս քիչ էր յաճախում. և այդ անկասկած այն պատճառով, որ մուտքը 1 րուբլի էր, և այդ գինը թանգ էր թվում։ Այսօրվանից մուտքը 30 կոպէկ արժէ, և հաւատացած պէտք է լինել, որ ցուցահանդէս յաճախող հասարակութեան թիւը արագ կերպով կը սկսի աճել։

—

Նշանակել հոգաբարձական կամ երեցփոխական ընտրութիւն,—և սպասել, որ ընտրութիւնը տեղի չի ունենայ ծխականների բացակայութեան պատճառով,—սովորական երևոյթ է Թիֆլիսի մէջ։ Ամսիս 17-ին նշանակված էր Թիֆլիսի Նորաշէնի օրիորդական ուսումնարանի հոգաբարձական և երեցփոխական ընտրութիւն, բայց, ըստ սովորականին, չը կայացաւ, որովհետև ներկայ եղողները միայն մի քանի հոգի էին։ Այդ տեսակ անտարբերութիւն, ի հարկէ, շատ ցաւալի երևոյթ է, բայց այդ ընդհանուր անտարբերութիւնը դէպի երեցփոխական և հոգաբարձական ընտրութիւնների գործը պիտի մեզ համոզէ արդեօք, որ հասարակութեան այդ տեսակ վարմունքի պատճառներից շատերը նոյն իսկ հասարակութիւնից դուրս են....

—

«Զրոյցներ կաթնատնտեսութեան մասին» (Бесѣды о молочномъ хозяйствѣ) վերնագրով ռուսերէն գրքոյկը ստացանք հեղինակից՝ պ. Աղեքսանդր Քալանթարից։ Դա տպագրվում էր Գիւղատնտեսական ընկերութեան հրատարակութիւնների մէջ և այժմ լոյս է տեսել առանձին գրքոյկով, որի հետ կցված են և կաթնատնտեսութեան վերաբերեալ մի քանի նկարներ։ Այդ զրոյցների մէջ, հեղինակը, որը կաթնատնտեսութեան մասնագէտ է, խօսում է մատչելի կերպով կաթի յատկութեան, բաղադրութեան, կաթը փչանալուց պահպանող միջոցների, սեր և իւղ պատրաստելու, և ուրիշ՝ դրանց հետ կապ ունեցող շատ մանրամասնութիւնների մասին։ Գրքոյկը կարող է լաւ ձեռնարկ և ուղեցոյց լինել կաթնատնտեսութեամբ պարապողների համար, ի նկատի ունենալով տնտեսութեան այդ ճիւղի կարևորութիւնը տեղական ազգաբնակութեան համար։ Ցանկալի է որ պ. Քալանթար իր այդ զրոյցները հրատարակէր թէ հայերէն և թէ առհասարակ տեղական լեզուներով։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Երևանցի Գէորգեան եղբայրները իրանց ծախսով խոստացել էին մի դահլիճ աւելացնել Երևանի թեմական դպրոցի շինութեան մէջ։ Նրանք իրանց խոստումը կատարում են և դահլիճը աւարտվելու վրա է։ Բայց մի աններելի պակասութիւն ամեն մի նօրեկի աչքին է ընկնում։ Դահլիճը շինվում է ուսումնարանի արևելա-հարավային մասում և բաւական մեծ և երկայն դահլիճ է, բայց դահլիճը միայն արևմտեան կողմից ունի լուսամուտներ և արևմտեան մասը դահլիճի ճակատն է, այն ինչ ամբողջ երկարութեամբ միանգամայն փակ է և այդ պատը նայում է եկեղեցու բակի վրա։ Այդ է պատճառը որ եկողի վրա շատ ծանր և կոպիտ շինութեան տպաւորութիւն է թողնում։ Պատճառը տեղական առաջնորդի ցանկութիւնն է եղել, որը մի անգամ ասած լինելով որ այդ կողմից լուսամուտներ չը պիտի լինեն այլ ևս խօսքը չէ ուզում յետ առնել։ Ի հարկէ դա յարգելի պատճառաբանութիւն չէ։ Ուսումնարանի վարչութիւնը դժգոհ է այդ բանից. ժողովուրդը նոյնպէս»

—

Մեզ գրում են ԵՐԵՒԱՆԻՑ. «Օրերումս մի խեղճ աքարանցի զինուոր հիւանդանում է, դիմում է բժշկին։ Բժշկը բարկանում է նրա վրա, թէ ինչու, յայտնի չէ, և յետ է ուղարկում։ Խեղճը գը-

---

մանալ կնոջ բարենորոգումներին, պատճառ բերելով իր հնասիրութիւնը, հայրերի ու պապերի իր համար թողած ժառանգութեան քաղցրութիւնը։ Բայց թէև այդպէս, տանտիկնոջ մատները իրանց գործը գիտէին. հին փոշին, ժանգը յամառ շփումներին չը կարողացան դիմանալ. հարկաւորը բաժանվեց անհարկաւորից, մեծն իր տեղը գտաւ, փոքրը իր տեղը։ Շատերը քանդվում էին, ուղղվում, աւելի շատերը նորոգվում էին, աւելացնելով մի քանի նոր իրեր եւս՝ կարճ միջոցում տան խաւարած պատուհանները պայծառացան, լոյս ստացան և լոյս տուին. իսկ երեկոները խտակած հին լամպան լուսաւորում էր մանրավաճառ Վարդազարի առաջ մի մաքրութիւն, մի կարգ ու կանոն, որ տան շնորհք է անուանվում։ Այդ ամենը տեսնում էր Սալբին և, իբրև մի բաղդաւոր մայր և զոքանչ, գովասանքներ էր տարածում նորապսակ զոյգի մասին ամեն անկիւնում։

Անցան ամիսներ։ Ո՞վ կը կարծէր, թէ մի այսպիսի խաղաղ և անվրդով կեանքի մէջ կարող են ծնվել արտասուքներ։ Ամուսնութեան առաջին տարին, որ ոչ հասարակ մահկանացուների լեզուով մեղրային տարի է ասվում, այն ինչ սև սատանայ էր, որ թրջում էր Սաթենիկի փոքրիկ ու կլոր դէմքը գեղեցիկ աչքերից մղած արտասուքով։ Սալբին չը գիտէր, չէր կարողանում հասկանալ, թէև աշխարհիս չարին ու բարուն լաւ տեղեակ մարդ էր։

Երբեմն նրա մօտ էր գալիս Վարդազարը։ Առաջին անգամները Սալբին խիստ ուրախանում էր իր փեսայի այցելութիւններից. բայց հետզհետէ, երբ պարզվում էր այցելութիւնների նպատակը, այդ ուրախութիւնը տեղի տալիս մի տհաճութեան։ Փեսան ամեն անգամ սաստ ու վհատեցուցիչ ձայնով այսպէս էր սկսում։

—Չէ լինում, ինձ վրա չէ տաքանում։ Մի անգամ չը լսեցի որ ինձ մի քաղցր խօսք ասէ, մի անգամ ինձ մի հատ «քեզ մատաղ» չասեց...

Եւ միշտ մի և նոյն գանգատը։ Կարծես նա այդ զոքանչին բարեկամ չէ, մի խօսք անգամ չէ ասում թէ ինչպէս է ապրում այդ միայնակ կինը, ինչ լուր ունի Կարապետի մասին։ Սալբին նեղանում էր, իր դժգոհութիւնն էր յայտնում, երբ մենակ էր մնում։ Եւ միտը բերելով թէ ինչպէս այս աշխարհի փեսաները պատւում են իրանց զոքանչներին, ու ուրախացնում են, մխիթարութիւն պատճառում, նա դառնացած սրտով որոնում էր իր անբաղդութեան պատճառները և երկար տար ու բերվելուց յետոյ գալիս, հասնում էր այն մտքին, որ մեծ պատճառը իր աղջիկն է, Սաթենիկը։ «Շողքորթ գառը երկու մօր ծիծ կը ծծէ», հասարակաց խօսք է, որ ասում են։ Ի հարկէ, ճշմարիտ են ասում։ Վարդազարը խեղճ մարդ է, անմեղ, գլուխը կախ արած գործին է գնում, իր աղքատութեան եռանդից է ընկած։ Եթէ նրան տաքացնեն, համ ինքը, Սաթենիկը, լաւ ու ուրախ կապրի, համ էլ Սալբին մի մի կը մխիթարվի իր փեսայի այցելութիւններից։ Մի լեզուն ինչ բան է, որ Սաթենիկը չունի. Աստուած վկայ է, բոլորը մի դատարկ լեզուի վրա է, մարդ որ ունենայ լեզուով հրաշքներ կը գործէ։ Սատած բալի մահակի պէս մնացել է, բալի մահակի պէս էլ մնում է մարդի մօտ. մխ, Սաթենիկ, էլի պակաս մնաց, պակաս։ Սալբու թանգագին խրատներից մի ուրիշ կտորն, ինչպէս գեղեցիկ կերպով օգուտ կը քաղէր...

Սալբին ինքն քաղցր էր խօսում իր փեսայի հետ, խօսում էր ակամայ, համաձայնվում էր նոյն իսկ այնպիսի բաների, որոնց ընդդէմ էր ինքը։ Նա կարծում էր թէ այդպիսի վարմունքով ինքը գոնէ կարող կը լինի մասամբ «շողոքորթ գառի» դերը կատարել և այդ «խեղճ» մարդուն տաքացնել իր աղջկայ վրա։ Ախր ինքը զոքանչ էր.... Բայց «խեղճ մարդը» մի առանձին համակրութիւն չէր յայտնում նրան, այլ վարձատրում էր նրա բոլոր կամայ թէ ակամայ քաղցրութիւնները մի երկու անգամ «օղորմի քո հօրը» ասելով և էլի շարունակում.

—Դէ, փառք Աստուծոյ, ինչն է պակաս. տունը տուն, ապրանքը ապրանք, ապրուստը թէ մի հարիւրից վատ է, հազարից լաւ է։ Բայց իրանում չը կայ.... Ամենևին չը կայ.... Ասում եմ, ասում, բայց նա ինձ պատասխանում է թէ յիմար ես։ Լսում ես, թէ չէ.—ինձ, ինձ է այդպէս ասում. և ես նրա մարդն եմ։ Ասում եմ, աղջիկ, քո տունը քանդվի, ես հիմա քո մարդն եմ, ամբողջ օրը մինչև իրիկուն տան երեսը չեմ տեսնում, ինչդ կը պակասի եթէ իրիկունը տուն եկած ժամանակը մի գաս, ասես, ա՛յ մարդ, քեզ մատաղ, ոտիդ տակին մատաղ, ախր ինչպէս ես այսօր արել, աշխատել. ինչ կայ, ինչ չը կայ. արի գլուխ գլխի տանք, մեզք անենք Աստուծու աշխարհի մասին։ Չը կայ, ասում եմ քեզ, իրանում չը կայ։

—Դու արա, Վարդազար, քեզ մատաղ. նա ջահիլ է, երեխայ է, վերջապէս կնիկ է. կնիկայ խելքը քո դարչապարների իմացածի կէսին չափ չի լինի. դու ինքդ արա, հասկացրու նրան։

—Ես ինչ անեմ։ Չէ, այդ կնիկայ գործ է. մեզ չէ կարելի, մենք փափախ դրած օրձեր ենք. մեր բանն ուրիշ է, կնկանն ուրիշ։ Կարողութիւն է, Աստուած մի կտոր հաց է տուել, նստենք, ուտենք, ինչ ենք լսել։ Մի անգամ չասեց. «ես քեզ մատաղ, ա՛յ մարդ»։

—Կը սովրի, կը սովրի, դեռ ջահիլ է։ Դու լաւ եղիր, Վարդազար, մի անգամ որ դու իրան «մատաղ» ասես, ինքը հինգ անգամ քեզ մատաղ կը գնայ։

Վարդազարը Սալբու այս տեսակ պատասխաններից գոհ չէր մնում, և միշտ աւելացնում էր.

—Է՛, ինչ դառաւ, ինչ ստեցինք և ինչ լսեցինք։ Ձեր օջախից մի բուռն մոխիր ենք վերցրել, ասում ենք կարգին լինի. դու պէտք է հասկացնես նրան, դու էլ այսպէս ես ասում....

Իսկ «մի բուռն մոխիրը» իր դանդաղը յայտնելու համար չէր գնում այն օջախի մօտ, որտեղից նա վերցրած էր։ Նրան վաղուց էր արգելված տանից շուտ-շուտ հեռանալ։ Բերել էին այդ «մի բուռն մոխիրը», ածել էին մի ուրիշ օջախի վրա և այդտեղ նա պիտի մնար որպէս մոխիր, պիտի իր ծառայութիւնը մատուցանէր օջախին, ինչպէս օջախի տէրը կը կարգադրէր։ Մեծ բան չէր, մի բուռն մոխիր էր։ Վարդազարի հօրաքրոջ որդին, որ մի ժամանակ լրտեսում էր նշանած Սաթենիկին, այժմ էլ կատարում էր իր դերը, ամեն մի աննշան անցք իսկոյն պատմում էր մանրամասնաբար, որ դեռ հաւաքում, պահում էր բոլորը։ Էլի Սալբին էր պարտաւոր իր երեխայի «օրն ու հալը» իմանալ։ Թէև փեսան շատ էլ գոհ չէր նրա այցելութիւններից և ամեն անգամ իբրև յանդիմանութեան առարկայ, բանում էր Սաթենիկի երեսին, բայց ինչ անէր խեղճ մայրը. «ջիգար» է, կարել, դէն գցել չէր կարելի։

Մի օր նա շատ բարկացաւ Սաթենիկի վրա։

—Տամերդ կորեմ, այդ ինչ ես դառել. միսդ ու ոսկորդ է մնացել, հէնց կասես աշխարհիս բոլոր հարկերը քեզանից են ուզում, ասեց նա բարձր ձայնով։

Սաթենիկը, որ նոր էր սրբել արտասուքը, նորից սկսեց լաց լինել։

—Հողն իմ գլխիս, հա՛ը, դառնացած բացականչեց Սալբին.—դուք եք իմ մխիթարութիւնը, ձեզանով պիտի սեւացած սիրտս հանգստանայ. մազս սպիտակել է, Աստուածանից չէ, դուք եք արել։ Խեղճ իմ գլուխ, խեղճ....

Սաթենիկի սիրտը այդ խօսքերից, ինչպէս ասում են, աւելի խիստ պաղեց և նա ասեց իր մօրը փաղաքշանքով.

—Այդպիսի խօսքերով, մայր, դու իմ հոգին հանում ես. բաւական է.... Ինչու ես միտք անում, քեզ ինչ է եկել, փառք Աստուծու թող ես լաց կը լինեմ, էլի կը լռեմ. քեզ ինչ կայ, դու միտք մի անիր, մայրիկ....

Մայրը զգացված գրկեց որդուն։

նում է զօրանոցը և միւս օրը նրան մեռած են գտնում»։

—

Սեպտեմբերի 15-ից կալուածական թանկի թատրոնում սկսվեցան պ. Ֆօրկատիի օպերետի խմբի ներկայացումները։ Պ. Ֆօրկատի լաւ է հասկացել մեր հասարակութեան ճաշակը. ահա երկու տարի է, ինչ որ նա մարտնչում է հասարակութեան դէպի թատրօնը ունեցած անտարբերութեան հետ, երբ այնտեղ ներկայացվում էին դրամաներ։ Այժմ Ֆօրկատի սկսել է օպերետներ տալ և տեսարանը փոխվում է. երեք արդէն տուած ներկայացումներից՝ երկուսի ժամանակ դահլիճում ասեղ գցելու տեղ չը կար։ Խումբը ընդհանրապէս բաւարար պէտք է համարել։ Տ. Բատմիրօվա ունի բաւական մշակված, բայց մի փոքր ցամաք արտայայտութիւն ունեցող ձայն, խաղում է աշխոյժ կերպով, շարժուածքները սիրալիր են և հրապուրիչ։ Տ. Տրօցկայա թէև չունի շատ էլ մեծ ձայն, բայց իր խաղի և երգեցողութեան մէջ այնքան աշխուժութիւն և եռանդ է մտցնում, որ միանգամայն յիշեցնում է Ֆրանսիական այդ ժանրը ունեցող դերասանուհիներին։ Պ. Լօդի, որը յայտնի է Թիֆլիսի հասարակութեան իբրև օպերայի երգիչ և որը վերջին ժամանակներում օպերայում աջողութիւն չունէր, օպերետում միանգամայն իր տեղն է. նա այժմ ստիպված չէ երգել այնպիսի կտորներ, որ համապատասխան չեն իր փոքրիկ ձայնին, իսկ խաղալում նա վարպետ է։ Տ. Գօրսկայա, պ. պ. Ֆադէեվ և Մէյերօվ օգտակար և բաւարար դերասաններ են, առաջինը կոմիկական պառաւներ, իսկ վերջինները երկրորդական կոմիկական դերերում։ Խմբի մէջ միայն զգացվում է մի լաւ առաջին կոմիկի և բարիտոնի պակասութիւն։ Պ. Բիադիի խաղի մէջ ոչինչ կոմիկականութիւն չը կայ, նա իր փափուկ սրախօսութիւններով բաւականութիւն է պատճառում միայն բալկոնին, իսկ ինչ վերաբերում է բարիտոն պ. Լեվիցկուն, նա չը գիտէ ոչ երգել և ոչ էլ խաղալ։ Ինչպէս երևում է, օպերետները առ այժմ խաղացվում են առանց բաւական պատրաստված լինելու. յաճախ պատահում է, որ դերասանները չեն իմանում իրանց դերերը կամ թէ ժամանակին չեն կատարում իրանց անելիքները։ Տղամարդկանց խօրը բաւարար է, իսկ կանանց խօրը և օրկէստրը հարկաւոր է դեռ լրացնել և կարգի բերել։ Առ այժմ տուած օպերետների սարքը ու կարգը բաւական լաւ է։ Ցանկալի է որ ներկայացումները նշանակած ժամանակին սկսվէին և անտրակտները շատ չերկարացնէին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐՏԵՍՆԵՐ

—

Վերջին ժամանակներս եւրոպական զանազան երկիրներում մէկը միւսի ետևից հրապարակ եկան զանազան քաղաքական գաղտնի լրտեսների խնդիրներ, եթէ միայն խնդիրներ անունը կարելի է տալ այն բանին, որով բացվում է գաղտնի լրտեսների գոյութիւնը, երևան են գալիս նրանց արարքը և յանձնարարութիւնները....

Դեռ նորերս Գերմանիայի և Շվէյցարիայի մէջ ընդհարումներ տեղի ունեցան քաղաքական լրտեսների առիթով։ Այդպիսի ընդհարումներ շատ են տեղի ունեցել Ֆրանսիայի և Գերմանիայի մէջ և անկասկած էլի շատ անգամ տեղի կունենան, որովհետև այդ սիստեմն է, որը այժմ եւրոպական դիպլօմատիան և ադմինիստրացիան համարում է նպատակայարմար երկրի քաղաքական շահերը պաշտպանելու համար։ Գերմանիայի, Աւստրիայի, Իտալիայի, Անգլիայի և նոյն իսկ Ֆրանսիայի արտաքին գործերի մինիստրութիւնները իրանց բիւջէտների մէջ մտցրել են և մտցնում են ահագին գումարներ, որոնք յատկացրած են քաղաքական լրտեսներ պահելու գործին։ Լրտեսների վրա իւրաքանչիւր տարի ահագին ծախսեր են լինում, հազարաւոր մարդիկ այժմ այդ գործով են զբաղված, կասկած տարածելով իրանց շուրջը և աղմուկ գցելով այս և այն պետութեան սահմաններում և քաղաքներում։

Սակայն, չը նայած այդ բոլորին, չը նայած որ այդ բանին մի քանի երկիրների քաղաքական ղեկավարները առանձին նշանակութիւն են տալիս, այնուամենայնիւ լրտեսներ պահելու սիստեմը ոչինչ օգուտ չէ տալիս, բացի նրանից, որ շատ անգամ անմեղ մարդիկ մեղադրվում են զանազան ձեռնարկութիւնների մէջ, և քաղաքական արկածախնդրութիւնն էլ այդ լրտեսների շնորհիւ աւելի է աճում, ինչպէս այդ պարզ երևաց Բուլանժէի վերջին պատմութիւններից։ Եւ չը նայած այդ բոլորին, Գերմանիան, օրինակ, աւելի է շատացնում իր քաղաքական լրտեսների թիւը, և այդ ոչ թէ միայն իր սահմաններում, այլ նոյն իսկ օտար պետութիւնների մէջ, բազմաթիւ լրտեսներ ուղարկելով այն երկիրները, որոնց հետ քաղաքական կամ մի ուրիշ հաշիւ ունի։ Գերմանիայից յետ չեն մնում այն երկիրները, որոնք, ի հարկէ, «ակն ընդ ական» են ուզում անել, և այդպիսով հետևանքը այն է լինում, որ հարևան երկիրները միմեանց դէմ պատերազմից առաջ լրտեսների պատերազմ են բաց անում։ Այդ բոլորի հետևանքներից մէկն էլ այն է լինում, որ այս և այն լրտեսը այս և այն պատճառներով դժգոհութիւն ունենալով՝ շատ անգամ ինքն իրան հրապարակ է գալիս և բաց է անում այնպիսի գաղտնիքներ, որոնք հասարակաց կարծիքի վրա ամենավատ ներգործութիւն են անում, ցոյց են տալիս երկրի ներքին, իսկական կեղտոտ պատկերը, և այդպիսով աւելի էլ լարում են պետութիւնների յարաբերութիւնները, աւելի խախտելով կառավարութեան և ժողովրդի փոխադարձ համերաշխութիւնը....

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Վերջին տեղեկութիւններից երևում է, որ Աւստրիայում, յատկապէս չէխերը յաղթութիւն տարան կղերական կուսակցութեան դէմ, և յոյս ունեն, որ կարող կը լինեն գործադրել այն ծրագիրը, որի նպատակն է պաշտպանել ժողովրդական դպրոցի բոլոր սկզբունքները։

—Գեներալ Բուլանժէի յանդգնութիւնը գագաթնակէտին հասաւ. այսօր նա հրատարակեց մի հրաւիրագիր, որով ուղղակի հրաւիրում է իրայիններին գնալ և ընտրութիւնների ժամանակ խառնակութիւն գցել, և առնել կառավարութեան ղեկը այժմեան գործիչների ձեռքից։ Այդ միտքը Բուլանժէ արտայայտում է ոգևորված բառերով, իւրաքանչիւր բառից յետոյ կրկնելով իր սովորական, բայց կեղծ բառերը «կեցցէ՝ հանրապետութիւնը»։ Ի մեծ ցաւ արկածախնդիր գեներալի իր այդ տեսակ հրաւիրագիրը այլ ևս ոչինչ ազդեցութիւն չէ անում ժողովրդի վրա։

—Յայտնի Ռօշֆօր, որը այժմ աջակցում է Բուլանժէի գործին, խօսելով հանրապետութեան այժմեան նախագահի մասին, անգիտակցաբար մի սխալ է գործել, որը լաւ ցոյց է տալիս այդ մարդու և առհասարակ իր կուսակցութեան ինչ լինելը։ Նա նկատել է. «Այդ Կարնօն վաղուց արդէն մեր դահլիճն տարել է իր ազնուութեամբ»։ Այդ նկատողութիւնը հասկանալի է դառնում մանաւանդ եթէ յիշենք, որ նոյն Ռօշֆօր մի քանի ժամանակ առաջ խստութեամբ յարձակվում էր նախկին նախագահ Գրեվիի վրա, որին նա մեղադրում էր անազնուութեան մէջ, Վիլսօնի գործի պատճառով։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս օրերս Թիֆլիսի յետընկած փողոցներից մէկով անցնում է մի գրաշար, գիշերվայ ժամը 11-ին։ Ցանկարծ մութ փողոցի անկիւնից դուրս է պրծնում մի վիթխարի կինտօ և բռնելով գրաշարի օձիքից, ասում է.

—Սհաթդ համիր։

—Ինչ սհաթ, եղբայր, ինչ ես ասում, ով է տուել հայ վարժապետին սհաթ. վարժապետը սհաթ կունենա՞յ, պատասխանում է խորամանկ արհեստաւորը։

—Հա՛, վարժապետ ես. դրուստ ես ասում, վարժապետին սհաթ որտեղից կը լինի.—չէ, գնա, եղբայր, բարի ճանապարհ,—միւս կերպով վրա է բերում կինտօն, արձակելով իր ձեռքն ընկած արհեստաւորին....

Եւ սա նաղլ չէ, այլ փաստ և խրատական փաստ....

* * *

Այս օրերս Մանչեստր քաղաքի մօտ թունաւորվեց 19 տարեկան մի պատանի, Ալբէրտ Բէլլ անունով։ Պատճառն այն էր, որ նրա ծնողները արգելում էին նրան ամուսնանալ մի 38 տարեկան այրի կնոջ հետ, որը ունէր 8 որդիք։ Բէլլ մեռնելուց առաջ գրել է իր ծնողներին մի նամակ, որի մէջ յայտնում է, որ ստիպված էր այդպէս վարվել, քանի որ չէր կարող կոտրել իր խօսքը, որ տուել է իր սիրած կնոջը, և որի հետ նա կարող կը լինէր ապրել շատ բաղդաւոր կերպով։

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 սեպտեմբերի։ «Нов. Вр.» լրագիրը լսել է որ աշնան ընթացքում կը կատարվի հարաւային և սահմանագլխների երկաթուղիների գծերի ամենախիստ քննութիւն։

ՊԱՐԻԶ, 15 սեպտեմբերի։ Սէնի դէպարտամենտի պրէֆէկտուրայի մասնաժողովը ընտրողական ձայները համրելուց յետոյ անվաւեր ճանաչեց Բուլանժէի համար տուած ձայները։ Մօնմարտրի պատգամաւոր յայտարարված է Ժօֆրէն։ Նմանապէս և Ռօշֆօրի ընտրութիւնը Բէլվիլում յայտնված է անվաւեր։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 սեպտեմբերի։ Հրատարակված են արդիւնագործական դպրոցների շտատ-

---

—Կրակ ես թափում գլխիս, Սաթենիկ։ Ի՞նչ եկաւ քեզ վրա, որդիս. ինչու ինձանից ծածկում ես։ Ասա, թող ականջս լսէ։

—Է՜հ, ինչ անեմ. բաւական չէ որ ես իմանում եմ, քեզ էլ ասեմ։

—Հա՛, ինձ էլ, ինձ էլ. դարդը սրտում չեն պահի, սրտից դուրս կանեն, որ այնտեղ չը բնակվի ու—Աստուած հեռու տանէ—խեղդամահ չանէ։ Ասա, ինձ մի սպանիր։

Սալբու աչքերում արտասուք էլ երևաց այդ ժամանակ։

—Ի՞նչ ասեմ, ո՞ր մէկն ասեմ, մայրիկ։ Այրվում եմ, խորովվում. անասելի բաներ են լսում ականջներս։

—Դու կնիկ չես, ընդհատեց Սալբին, թէ իմ ասած կնիկը լինէիր, հիմի մարդդ ձեռքիդ վրա պար էիր ածում։ Կանայք կան որ.... ինչ ասեմ։ Դու չես էլ կարողանում այդ տղին քեզ վրա տաքացնել....

—Դու էլ ես այդպէս ասում.... Ա՛խ, մայր, ինչ անեմ, ո՞ր ջուրն ընկնեմ, որ նա տաքանայ։ Այսքան բաները, որ ես եմ արել, այս տունը, որ ես եմ այսպէս սարքել, իմ արած ամեն մի բանը նրա համար ոչինչ է։ Ասում է թէ տունս քանդում ես, գալիս է, պուճախները ման գալիս, որ մի դատարկ բան գտնէ, մատին փաթաթէ ու ականջներս խլացնէ։ Մի հին, կոտրած չամիչուրն ինչ բան է, որ նրա համար ուզում էր ինձ ծեծել։ Ասում է ինչու տեղից վերցրել ես, գցել անպէտք բաների հետ։ Ի՞նչ կը լինի, անպէտքը անպէտքի հետ կը գնեն. ասում էի՝ երկաթ է, կը տանք դարբնին, նորը կը շինէ։ Ասում է, ինչու ծախսի տակ ես գցում ինձ, առանց այդ էլ դու ինձ վրա շատ թանգ ես նստում։ Ցետոյ էլ ձեռքը խփում է իր կրծքին և աւելացնում. «քեզ համար ես թէ մի փայտի կտոր—մի և նոյն է. դու ինձանով չես շուռ տալիս, չես պտտում իմ շուրջը, ամենևին չես փաթաթվում»։ Դու, ասում է, ինձ սէր չես տալիս—Ես ինչ անեմ....

Սալբին մի անգամից չիմացաւ թէ ինչ ասէ.—բարկանա՞յ այդ «աներես տղայի» վրա, թէ գրկէ իր որդուն և լալով ասէ. «Թշուառ ես, որդիս, թշուառ».... Անցան առաջին վայրկեանները և նա ոչ այն արաւ, ոչ միւսը, այլ նա ծանր կերպով արտասանեց.

—Հէնց ես էլ այդ եմ ասում է.... Տեսնում ես որ այնպէս է, դու էլ, ինչ անենք, քո մարդդ է, արա այն, ինչ որ նրան դուր է գալիս։ Լեզուդ հօ չի նեղանայ թէ մի, երկու անգամ «մատաղ» ասես, քաղցր խօսես, նրա բերանի մաստակը գողանաս։ Տղամարդ է, նա այնպէս կը լինի, դու պիտի կարողանաս նրան դէպի քեզ քաշել, քեզ վրա տաքացնել։ Շողոքորթ գառը, ասած է, երկու մօր ծիծ կը ծծէ։ Քեզանից է, ճշմարիտ, բոլորը քեզանից է։ Դու իմ ասածն արա, տես ինչպէս լաւ կը լինի։

Սաթենիկը պատասխանեց լուռ արտասուքներով, որոնք զայրացրին մօրը։ Նա, ուրեմն, այդ արտասուքներով ասում էր, թէ չէ համաձայնվում։

—Ո՛ր այդպէս է, ես էլ քո մայրը չեմ, գլուխս մի ցաւացնիր, ասեց նա խիստ բարկանալով և վերկացաւ, դուրս գնաց, թողնելով աղջկան մենակ։

Մի քանի օր էլ չը գնաց նրան տեսնելու։ Կարծում էր թէ այդպիսի վարմունքով կը հարկադրէ նրան «խելքը գլուխը հաւաքել»։ Բայց այդ վարմունքը կրակ էր տալիս խեղճ մօրը. իր տանը նստած յիշում էր Սաթենիկի դէմքը, ձայնը, արտասուքը և ձեռքերը խփում էր ծնկներին ու սրտին քար դնում, որ մի քանի օր չը տեսնէ նրան, պատժէ, զոռով իր ասածն անել տայ։ Այդ մի քանի օրերի թիւը, նրա կարծիքով, գոնէ մի շաբաթ պիտի լինէր. բայց տեսաւ որ այլ ևս չէ կարողանում դիմանալ, իր որոշած ժամանակից առաջ էլ վեր կացաւ, գնաց աղջկայ մօտ։ Կրկին սկսեց նոյն խօսակցութիւնը, աւելի համոզիչ խրատներով հաստատեց որ Սաթենիկն է պատճառը։ Վարդադարը խեղճ մարդ է, մէկին վատութիւն չէ արել, պէտք է նրան տաքացնել.

Սաթենիկը էլի արտասվեց և պատասխանեց հաստատուն կերպով.

—Չեմ կարողանում, մայր, ինձ սպանիր, ողջ-ողջ խորովիր, այդ չեմ կարողանում։

—Ինչո՞ւ, ասա տեսնեմ։

—Այս տեղում չը կայ—Եւ նա ձեռքը դրեց կրծքի վրա։—Չը կայ, ասում եմ, հաւատացիր, իմ կարօտ եղբօր արևը վկայ։ Բերանս էլ որ ուզի թէ խօսի, սիրտս չէ թոյլ տալիս, ներսից խփում է։

Մայրը այս անգամ լռեց և գլուխը կախ արաւ։

—Ախ եթէ լսես թէ նրա բերանից ինչեր են դուրս գալիս, շարունակեց Սաթենիկը.—այնպիսի բաներ է ինձ առաջարկում, որ ամօթից փշրվում եմ, ասում եմ՝ այ պատ, շուռ եկ ինձ վրա ու սպանիր։ Խրատում չը կայ, մայրիկ, իրանից էլ պիտի մի կորեկի չափ մարդավարութիւն լինի, ինքը եթէ սիրտս չը կոտրէ, ես էլ կասեմ թէ էլ ճար չը կայ, սրտիս քար կը խփեմ.... Բայց չէ....

Սալբին էլ առաջվայ Սալբին չէր. փոխվեց և ներքին յուզմունքից դողալով, անիծեց։

—Աստուծու կրակը, անէծքը նրա վրա թափվի. փչանայ նա, կոյր ու խուլ մնայ.... Ի՞նչ անենք, որդի, ինչ անենք։ Ո՞ր տղամարդն է լաւ. ամենքն այդպէս են, ուր որ գնաս, ճակատիդ կը խփեն, կասեն շատ մի հաչի, գնա՛, մեռիր նրա մօտ։ Ինչ անենք։

—Ոչինչ, մրմնջաց Սաթենիկը յուսահատված։

—Է՜հ, դու էլ որ տեսնում ես այդպէս է, ականջներդ պինդ փակիր, փակիր, իսկի չես էլ լսում, թող հաչէ, որքան կարող է, երևի վերջը կը լռէ։ Գլուխդ կախ արած՝ քո տանդ, քո դրանդ լաւ մտիկ արա, օրդ անց կացրու մինչև որ տեսնենք թէ գլխներս ինչ է գալիս։ Հիմա էլ Աստուած տուել է, էգուց, միւս օրը ժամանակ է, երեխայ կը ծնես, ինչ որ լինի, էլի օրդ նրանով անց կը կացնես։ Խելի շան տեղ մի դնիր նրան։

Եւ այդպէս Սալբին երկար կսկծում էր, ինքն իրան անիծում, Սաթենիկի սիրտը շահեցնում—Է՜հ, այդ բոլորը իր մեղքն է, Սալբու մեղքը։ Ուրախութիւն այս աշխարհում, մխիթարութիւն—երբ է տեսել Սալբին։ Այնքան տարի նեղութիւն, չարչարանք կրեց խեղճը, յուսալով որ կը գայ լաւ ժամանակ, որ թէլ պէս կը կարէ այդ չարչարանքը և վէրքով պատած սրտին սպեղանի կը դնէ։ Յոյսը հէնց այն երկու երեխաներն էին, իր որդիքը, որոնց պաշտում էր աչքի լոյսի պէս, մեծացնում էր, որ տեսնէ նրանց կարմիր օրը։ Բայց փա՛ռք Աստուծուն... Ինչ որ մեղաց որդիներս ուզում ենք, Տէրը այն չէ անում... Մէկ որդին, այս վարդ ու ծաղիկ Սաթենիկը, այսպէս դառաւ. շան ճանգն ընկաւ.... Մնում է միւսը, Կարապետը։ Դարի՜ս սիրական. ով գիտէ, նա ինչ տեսակ բաղդ կունենայ։ Բայց այս անօրէն բաները, այսքան արտասուքն ու աղաղակը բաւական է որ սև ագռաւը նրա գլխին կանգնէ, եղած բաղդը սևացնելու համար։ Ուրեմն, Սաթենիկ, թէ քեզ համար թանգ է եղբօրդ կարօտ արևը, շատ մի լաց լինիր, շատ մի մտածիր։ Եթէ աշխարհի դարդի ետևից գնաս, էլ ոչ աչքի լոյս կը մնայ, ոչ էլ արտասունք թափելու տեղ կը ճարես։ Կէր, դարդն էլ կէր, կուլ տուր, սրտումդ մի պահիր։ Այդքանը լաւ իմացիր որ եթէ Վարդադարի պէս հազարը սատկէ, Սալբին մի անգամ էլ «ուհ» չի անի. բայց քո մի մազի պակասը նրա համար յաւիտենական կրակ կը դառնայ։ Սատանան տանէ այդպիսի մարդուն. ես ինձ համար կուտեմ, կը խմեմ, իսկի չեմ էլ իմանայ թէ նա կա՞յ այս աշխարհում թէ նոր պիտի ծնվի։ Տունն իմն է...

Սաթենիկն էլ համաձայն էր, որ միակ ելքն այդ է. և խօսք տուեց մօրը որ աշխատէ այդպէս անել։

(Կը շարունակվի)

ներ և այդ դպրոցների ուսումնական պարապմունքների ցուցակը։ Ցիշեալ դպրոցների բացման համար ներկայ թւի ընթացքում նշանակված է 50,000 րուբլի գումարը։

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ, 16 սեպտեմբերի։ Երէկ կայացած պալատական մեծ որսի մէջ մասնակցում էին՝ Թագաւոր Կայսրը, Թագաժառանգ Ցեսարեվիչը, Դանիայի Թագաւորը և ուրիշ իշխաններ։

ԲԷԼԳՐԱԴ, 16 սեպտեմբերի։ Բոլոր քաղաքներից Սկուպշչինայի համար ընտրված են. 20 արմատականներ և 11 ազատամիտներ։ Գիւղական համայնքներում ընտրութիւնների հետեանքները դեռ ևս որոշված չեն։ Արմատականների պարագլուխ Պաշիչ՝ ընտրված է Բէլգրադում և Զայչարում։

ՎԻԲՕՐԳ, 16 սեպտեմբերի։ Սեպտեմբերի 19-ին սկսվելու է Կուօպիօսի երկաթուղու գծի ճանապարհորդական գնացքների երթեւեկութիւնը։

ԽԱՐԿՕՎ, 16 սեպտեմբերի։ Ծառայութիւնից հրաժարական տուած գնդապետ Բօրօդաեվսկի կտակեց գրագիտութեան տեղական ընկերութեան օգտին մի կալուածք 100,000 րուբլու արժողութեամբ։

ՍԵՎԱՍՏՕՊՕԼ, 16 սեպտեմբերի։ Այստեղի դումային ներկայացրած է տեղական երեք բժշկիների կողմից ծովափի վրա ջրով և ցեխով բժշկող հաստատութեան առաջարկութիւնը։ Այդ բժշկարանը կարժենայ 100,000 րուբլուց աւելի։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 16 սեպտեմբերի։ Թիւրքայ զօրքի թիւը 250,000 հոգուց զինւորութիւն կայ պակասցնել 100,000 հոգու։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 սեպտեմբերի։ «Русскій Курьеръ» լրագրի հրատարակութիւնը դադարեցրած է 6 ամսով նրա համար, որ լրագիրը կառավարչական ձեռնարկութիւնները սխալ կերպով էր պարզաբանում, այլ և այն վերին աստիճանի յանդուգն ոճերի համար, որ նա գործ է դրել № 246-ի առաջնորդողում, որը անպատւաբեր ստուեր է գցում պետութեան բարձր դասակարգի վրա։ «Новости» լրագիրը հաղորդում է, որ Ելեց-Գօնեցի ճանապարհի վերաբերեալ նախապատրաստութիւնները վերջացել են և նախագծած գիծը կանցնի Ելեցից Սլավեանսկի վրայով մինչև Դօնեցի ճանապարհի Կրամատօրօվկա կայարանը։ Գծի երկարութիւնը 483 վերստ է։

ԲԷԼԳՐԱԴ, 17 սեպտեմբերի։ Վաղը կը հրատարակվի կառավարչական հաղորդագրութիւնը այն մասին, որ Նատալիա Թագուհուն դիմաւորելիս՝ Թագաւորը, խնամակալները և մինիստրները բացակայ կը լինեն։

ՊԱՐԻԶ, 17 սեպտեմբերի։ Գեներալ Ֆէդերբ վախճանվեց։ Երբ այսօր Նախագահ Կարնօ ընդունեց առևտրական և արդիւնաբերական ժողովի ներկայացուցիչներին, սենատոր Պուարիէ պընդում էր, որ անհրաժեշտ է վերականգնեցնել առևտրական դաշնագիրները, ըստ որում այդ միակ միջոցն է առևտրական գործերի ապահովութեան համար։ Կարնօ պատասխանեց որ այդ հարցերի վճռելը ժողովի գործն է։ Նախագահը աւելացրեց, որ այժմ, երբ հանրապետական Ֆըրանսիայի վիճակը ապահոված է, պարլամենտը պէտք է աւելի քիչ զբաղվի վերացական քաղաքականութեամբ, այլ պէտք է իրան նուիրի գործնական քաղաքականութեան, որը ուղղած պիտի լինի դէպի Ֆրանսիայի խաղաղ զարգացման գործը։

ՕԴԷՍԱ, 17 սեպտեմբերի։ Երէկ բացվել է Օդեսայի առևտրական-արդիւնագործական բանկը։

ԲԷԼԳՐԱԴ, 17 սեպտեմբերի։ Նատալիա Թագուհին այսօր գալու է այստեղ։ «Народн. Дневникъ» լրագիրը հրատարակվեց Թագուհու պատկերով։ Քաղաքը դրօշակներով է զարդարված և պատրաստվում է մեծ ցոյցեր անել։

ՎԻԵՆՆԱ, 17, սեպտեմբերի։ Ցունաց թագաւորական ընտանիքը այսօր երեկոյեան ուղևորվում է դէպի Աթէնք։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Սեպտեմբերի 15-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ—.	95 ր.	80 »
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	46 »	85 »
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	38 »	— »
Ոսկի — արժէ — . .	7 »	66 »
Մաքսային կուպօններ — . .	152 »	50 »
Արծաթ — — — . .	1 »	12 »
Բօրսային դիսկօնտներ — . . .	6 և 7%	»
Պետակ. բանկ. 5% տոմս 1-ին շրջանի	99 »	25 »
— — — — 2-րդ —	99 »	25 »
— — — — 3-րդ —	98 »	87 »
— — — — 4-րդ —	98 »	87 »
— — — — 5-րդ —	99 »	25 »
— — — — 6-րդ —	98 »	87 »
Նոր 4%	83 »	62 »
Արևելեան 5% փոխառութ. 1-ին շրջ.	99 »	25 »
— — 2-րդ —	99 »	25 »
— — 3-րդ —	99 »	87 »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	261 »	50 »
— երկրորդ —	239 »	— »
5½% րէնտա.	102 »	— »
Ոսկեայ րէնտա.	172 »	50 »
Եօթերորդ կօնսօլիդ. փոխառ. . .	141 »	75 »
Նոր երկաթուղային րէնտա . . .	99 »	12 »
5% գրաւակ., թղթեր կալուած. փոխ. կրեդ. ընկ. մետ.	148 »	75 »
— — թղթադ. .	92 »	50 »
Գրաւ. թղ. Ազնու. բանկի . . .	98 »	— »
Գիւղական բանկի	102 »	— »
6% գրաւ. թղ. Թիֆլիսի—27 և 43տ.	— »	— »
— —Քութայիսի-18 և 43տ.	— »	— »
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային օբլիգացիաներ	95 »	25 »
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ. .	94 »	— »
Օդեսայի — — .	93 »	62 »
Թիֆլիսի քաղաք. կրեդ. ընկ. օբլ. .	— »	— »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը բաւական ամուր է։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԻԻ մօտ՝ „Տայլար“ անուանեալ 615 դեսեատին վանական հողը տրվում է կապալով, երեք տարի ժամանակով։ աճրդախօսութիւնը լինելու է Կարսի Հայոց Հոգեւոր կառավարութեան մէջ տարւոյս նոյեմբերի 2-ին, իսկ կրկնաճրդախօսութիւնը 6-ին։

Աճրդախօսութեան մասնակցողները պարտաւոր են նախապէս 200 րուբլի գրաւական ներկայացնել։

Պայմանների մասին կարելի է տեղեկանալ ամենայն որ նոյն կառավարութեան մէջ։ 1—2

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ

ՕՐԲԵԼ ՕՐԲԵԼԵԱՆՑԻ

(Սադօվայայ փողոց № 17)

Պատրաստում է աշակերտներ գիմնազիաների, կադետսկի կօրպուսի, րէալական ուսումնարանի և ներսիսեան դպրանոցի առաջին դասարանների համար։

Ընդունելութիւնները շարունակվում են։ 1—2

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ

ԿԱՐԳԱԴՐԻՉ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԸ սրանով յայտնում է, որ ցուցահանդէսը բացվում է առաւօտեան 9 ժամից և փակվում է երեկոյեան 6 ժամին։ Երեքշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի, ուրբաթ և շաբաթ օրերը մուտքը արժէ 30 կօպէկ։ Ցուցահանդիսում ամեն օր ածում է զինուորական նուագախումբը առաւօտեան 11 ժամից մինչև ժամը 1-ը կէսօրից յետոյ, և երեկոյեան 4 ժամից մինչև 6 ժամը։ Ցուցահանդիսի պզգու և բուֆէտի երեկոյեան այցելութիւնների սկսվելու մասին առանձին կը յայտարարվի։ 1—3

Բժշկապետ ՐԷՅԽ վերադառնալով ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻՑ, նորից սկսել է ընդունել ԱԶԳՈՎ հիւանդներին (Գրիբօեդօվսկայա փողոց № 3)։ 1—5

ՆԱԽԱԶԳՈՒՇԱՑՈՒՄ

Մեր տեղեկութեանը հասաւ, որ ԷՅՆԷՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ արդիւնաբերած այրված կաֆէի նշանագրերը (ярлыки) կեղծվում են և որ մայիսի 12-ին ներկայ թւի մեզ աջողվեց գտնել Թիֆլիսում մի հիմնարկութիւն, որը զբաղված է այդ տեսակ ԿԵՂԾՈՒՄՆԵՐՈՎ, այնպէս որ դատաստանական իշխանութիւնը կնքեց այրված կաֆէի աւելի քան 2,000 մետալական արկղիկներ, մեր ֆիրմային նմանեցրած այդ տեսակ կեղծ նշանագիրներով և գտաւ զարձեալ 3,000 նոյնանման տարլիկներ։

Չը նայելով այդ հանգամանքին, այդ կաֆէի առևտուրը դարձեալ շարունակվում է և այդ պատճառով մենք ստիպված ենք նախազգուշացնել յարգելի հասարակութեան, որ ՄԵՐ տարլիկները տպված են ՄԻԱԿԵՐՊ ՀԱՒԱՍԱՐ ՏԱՌԵՐՈՎ, այն ինչ կեղծված տարլիկների վրա հետեւեալ խօսքերը. „ярлыкъ утвержденъ правительствомъ“ և գործածելու եղանակի բացատրութեան տակ ստորագրութիւնը „Товорищество паровой фабрики ЭЙНЕМЪ“ աւելացրած են կասչուկեան դրօշմով։

Շոգեգործարանի ընկերութիւնը
ԷՅՆԷՄ Մօսկվայում

5—6 (և. շ.)

ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ Թ. կարգի (Թիֆլիսի ուսուցչական ինստիտուտից) կամենում է տեղ ունենալ հայոց ուսումնարաններում։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Михайловская улица, домъ № 55. 3—3

ԲԱՐԵՊԱՇՏ ՄԱՐԴԻԿ

Առակ չափահասների համար

ԳԷՈՐԳ ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆՑԻ։

Վաճառվում է կենտրօնական գրավաճառանոցում

ԳԻՆՆ Է 60 ԿՈՊ. 8—10

ԳԻՄՆԱԶԻԱՅԻ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ԴԱՍԱՏԱՆ

ՄԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻ

ցանկանում է աշակերտուհիներ պատրաստել։ Հասցէն. Նօրաշէնի փողոց, տուն Պարոնըրէզօվի, № 8. 6—10

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Առևտրական կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատտեստատներ։

Աւանդելի առարկայք սոքա են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն, 2) Առևտրական Թուաբանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային), 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա, 5) Առևտրական Թղթակցութիւն, 6) Առևտրական և մաքսակի կանօնադրութիւն և 7) գեղագրութիւն։

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից, Ընդունելութիւնները սեպտեմբերի 1-ից, ամենայն օր, երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Աղէքսանդր Փրիդօնօվի տանը, № 9 Սերգիէվսկայա և Նադօրնայա փողոցների անկիւնում, դեղատան դիմաց։ Ծրագիրը ու կանոնները կարելի է ստանալ ՁՐԻԱՊԷՍ եղբ. Ծօվիանօվների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքացիք դիմում են կուրսերի հիմնողին.—въ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу.

17—20 (և. շ.)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

ՌՈՒԴԿՕՎՍԿԻ—10—11 ժ. ներքին, երեխայոց և կանանց ց.
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԽՍԱՀԱԿԵԱՆՑ—11¼—12 ժ. կանանց և երեխայոց ց.
ԲԵՆԿԼԵՎՍԿԻ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի ց. և սիֆիլիսի (վիրաբուժ. և ատամացաւի)
ԱՐՏԵՄԻԵՎ—12—1 ժ. երեքշաբթի, ուրբաթ և կիւրակի, կանանց ց.
ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ց. բայց կիւրակի։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

ԳԱԴՕՄՍԿԻ—5½—7 ժ. կաշուի ցաւերի և սիֆիլիսի.
ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—5½—6½ ժ. ներքին, երեխայոց և ջղային ց. (էլեկտրօտերապիա)։
ԲԵՆԿԼԵՎՍԿԻ—7—8 ժամ.

Հիւանդանոցումն են մանկաբարձուհիք՝ Երեանցեան և Արտաղեան։

Վճար—50 կ.։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) համար փոխադարձ համաձայնութեամբ։

Հիւանդանոցի փոխ-վերատեսուչ ՌՈՒԴԿՕՎՍԿԻ

ՍՈՒԽՈՒՄԻ շրջանի հայ գաղթականների Մծարա գիւղի Հայոց ուսումնարանի համար հարկաւոր է ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ չորրորդ կարգից, որ աւանդէր միդասեան ուսումնարանի բոլոր առարկաները։ Պայմաններն են. տարեկան վարձատրութեան՝ 400 րուբլ, առանձին բնակարան, վառելիք և մոմը։ Դիմել. чрезъ Сухумъ въ м. Гудауты, священнику с. Мцары, Микиртичу Минасянцу.

3—3

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

„ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ“

Գրեց Ն. Տէր-Աւետիքեան

Գինն է 30 կոպէկ։

Ծախվում է „Աղբիւրի“ խմբագրատանը։

3—5

Дозволено цензурою, Тифлисъ 18 Сентября 1889 г. Типографія Канцеляріи Главноначальствующего Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз